

СУТІСНО-МОТИВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ОБҐРУНТУВАННЯ ТОЛІНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

© 2016 МЕЛЬНИК О. Г., КОЦЬ І. І.

УДК 339.92

Мельник О. Г., Коць І. І. Сутнісно-мотиваційний механізм обґрунтування толінгових операцій в умовах європейської інтеграції

Статтю присвячено концептуальному обґрунтуванню сутності, характерних ознак і мотивів здійснення толінгових операцій в умовах європейської інтеграції. Дослідження ґрунтувалося на систематизуванні та аналізованні існуючих наукових підходів до визначення сутності толінгу й толінгових операцій, що засвідчило домінуючу поліпозиційність та неоднозначність у цій сфері. Встановлено господарську самостійність толінгових операцій та виокремлено їх відмінність від операцій з давальницькою сировиною, концептуально обґрунтовано сутність та характерні ознаки толінгових операцій, систематизовано мотиви їх здійснення для замовника та виконавця. Доведено, що реалізація толінгових операцій уможливить вирішення ключових фінансових, виробничих і кадрових проблем вітчизняних підприємств і забезпечуватиме їх прогресивний розвиток в умовах європейської інтеграції. Перспективою подальших досліджень є розроблення концептуальних засад управління толінговими операціями, що забезпечуватиме цілеспрямований вплив керуючої системи на керовану, котра задіяна безпосередньо у здійсненні толінгових операцій, з метою підвищення результативності толінгового процесу.

Ключові слова: толінг, толінгові операції, давальницька сировина, переробка, замовник, виконавець, мотиви.

Бібл.: 24.

Мельник Ольга Григорівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: olia_melnyk@ukr.net

Коць Ірина Ігорівна – асистент, кафедра зовнішньоекономічної та митної діяльності, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: irynakots555@gmail.com

УДК 339.92

UDC 339.92

Мельник О. Г., Коць И. И. Сущностно-мотивационный механизм обоснования толлинговых операций в условиях европейской интеграции

Статья посвящена концептуальному обоснованию сущности, отличительных признаков и мотивов осуществления толлинговых операций в условиях европейской интеграции. Исследование базировалось на систематизации и анализе существующих научных подходов к определению сущности толлинга и толлинговых операций, что выявило доминирующую полипозиционность и неоднозначность в этой сфере. Установлена хозяйственная самостоятельность толлинговых операций и выделено их отличие от операций с давальческим сырьем, концептуально обоснована сущность и характерные признаки толлинговых операций, систематизированы мотивы их осуществления для заказчика и исполнителя. Доказано, что реализация толлинговых операций позволит решить ключевые финансовые, производственные и кадровые проблемы отечественных предприятий и обеспечит их прогрессивное развитие в условиях европейской интеграции. Перспективой дальнейших исследований является разработка концептуальных основ управления толлинговыми операциями, что обеспечит целенаправленное воздействие управляющей системы на управляемую, задействованную непосредственно в осуществлении толлинговых операций, с целью повышения результативности толлингового процесса.

Ключевые слова: толлинг, толлинговые операции, давальческое сырье, переработка, заказчик, исполнитель, мотивы.

Библ.: 24.

Мельник Ольга Григорьевна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой внешнеэкономической и таможенной деятельности, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: olia_melnyk@ukr.net

Коць Ирина Игоревна – ассистент, кафедра внешнеэкономической и таможенной деятельности, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: irynakots555@gmail.com

Melnyk O. G., Kots I. I. Substantial-Motivational Mechanism for Substantiation of Tolling Operations in Conditions of the European Integration

The article is concerned with conceptualization of substance, distinguishing characteristics and motives of the implementation of tolling operations in conditions of the European integration. The study, based on the systematization and analysis of existing scientific approaches to definition of essence of tolling and tolling operations, has disclosed the dominating poli-positionality and ambiguity in this area. Economical autonomy of tolling operations has been determined, their difference from the operations with customer-furnished raw materials has been allocated, substance and characteristics of tolling operations has been conceptually grounded, motives of their implementation for both the customer and the provider has been systematized. It is proved that implementation of tolling operations will address the pivotal financial, production and staffing problems of domestic enterprises and ensure their progressive development in conditions of the European integration. Prospect of further research is developing a conceptual framework for management of tolling operations, which will provide targeted exposure of management system on the controlled system, which is directly involved in the implementation of tolling operations, with a view to enhancing the efficiency of tolling process.

Keywords: tolling, tolling operations, customer-furnished raw materials, processing, customer, provider, motives.

Bibl.: 24.

Melnyk Olga G. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of foreign trade and customs operations, Lviv Polytechnic National University (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: olia_melnyk@ukr.net

Kots Iryna I. – Assistant, Department of Foreign Trade and Customs Operations, Lviv Polytechnic National University (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: irynakots555@gmail.com

У структурі світового господарства немає двох абсолютно ідентичних країн, котрі б володіли цілком рівноцінними наборами продуктивних сил суспільства. Така композитивна диспропорційність рівнів розвитку господарських комплексів зумовлює неминучу необхідність у міжнародному поділі праці, що збалансовує потреби й ресурси різних сфер виробництва та послуг кожної країни і забезпечує їх повноцінне функціонування. У сучасних умовах активного долучення української економіки до європейської спільноти широкий спектр форм міжнародного поділу праці викликає дедалі більше зацікавлення серед вітчизняних бізнес-структур на фоні соціально-економічної кризи в державі. Адже, незважаючи на складні історичні події, закарбовані у становленні й розвитку української економіки (розпад СРСР, перехід від адміністративно-командної до ринкової економічної моделі, світова фінансово-економічна криза), в арсеналі народного господарства збереглися потужні підприємницькі структури в різних галузях економіки, що володіють чималим виробничим, техніко-технологічним, соціально-кадровим потенціалом. З огляду на несприятливий вплив сучасних економічних перепитів для таких господарюючих суб'єктів однією із доволі привабливих форм міжнародного поділу праці є толінгові операції, які, зазвичай, у повсякденній термінології іменуються як операції з давальницькою сировиною. Для вітчизняних підприємств толінгові операції можуть вирішити цілий ряд їхніх фінансових, виробничих, техніко-технологічних, ресурсних, кадрових проблем, найістотніше пов'язаних із загрозою банкрутства й згортанням виробничих процесів, та водночас підняти їх на якісно новий рівень розвитку й успішно репрезентувати у міжнародному діловому колі. Водночас, на сучасному етапі можемо констатувати той факт, що у науковій, нормативно-правовій та підприємницькій сферах немає чіткого виокремлення такого поняття, як «толінгові операції» поряд із операціями з давальницькою сировиною, серед теоретиків та практиків відсутнє єдине однозначне розуміння його сутності, для керівників й фахівців господарюючих структур не до кінця зрозумілими залишаються різноаспектні мотиви впровадження та здійснення толінгових операцій. У теперішніх умовах активної всегалузевої інтеграції національного господарства в європейський економічний простір, що характеризується динамічним пошквалюванням зовнішньоекономічної діяльності українських бізнес-структур, актуальним науковим завданням є концептуальне обґрунтування уніфікованої сутності толінгових операцій як однієї з форм міжнародного поділу праці та розкриття широкого спектра мотивів їхнього здійснення для зацікавлених сторін.

Результати вивчення літературних джерел [1–21] за проблемою здійснення операцій з давальницькою сировиною та, зокрема, й толінгових операцій, а також практики функціонування вітчизняних бізнес-структур, що провадять діяльність у сфері переробки давальницької сировини внутрішніх і зовнішніх замовників, свідчать, що у науковій та буденній термінології поширені такі поняття, як «давальницька сировина», «переробка давальницької сировини», «операції з давальницькою

сировиною», «толінг», «толінгові операції», тощо. Водночас, на сьогодні як серед науковців, так і представників бізнесу існує поліпозиційність щодо трактування сутності вказаних понять, і доволі часто простежується аналогізація операцій з давальницькою сировиною і толінгових операцій, останнє головним чином зумовлено відсутністю задекларованих у вітчизняній нормативно-правовій базі тлумачень понять «толінг» і «толінгові операції». Для вирішення вищевказаних проблем слід проаналізувати існуючі в літературних джерелах підходи до визначення сутності операцій з давальницькою сировиною і толінгових операцій.

Насамперед, розглянемо поняття «операції з давальницькою сировиною», що є більш розповсюдженим на теоретичному та прикладному рівнях, аніж толінгові операції. Перш за все звернемося до вітчизняної нормативно-правової бази як найвищої інстанції, що затверджує виключні засади здійснення різних господарських операцій як на території країни, так і за її межами. Зокрема, у Податковому Кодексі України під операцією з давальницькою сировиною розуміється «операція з переробки (обробки, збагачення чи використання) давальницької сировини (незалежно від кількості замовників і виконавців, а також етапів (операцій)) з метою одержання готової продукції за відповідну плату» [22]. Як бачимо, у такому трактуванні акцентується увага на роботах, які можуть виконуватись з давальницькою сировиною, та одержаному результаті (готовій продукції), але не згадується про статус (вітчизняний або іноземний) контрагентів, що вказує на можливість здійснення таких операцій як між резидентами однієї країни, так і між нерезидентом і резидентом. Що стосується наукового інтерпретування сутності поняття «операція з давальницькою сировиною», то таких визначень у літературних джерелах [4; 8; 18–21] виявилось небагато і усі вони, як правило, ґрунтуються на чинному нормативно-правовому трактуванні. Варто зауважити, що лише Т. С. Єдинач [8] розглядає операції з давальницькою сировиною крізь призму зовнішньоекономічної діяльності. Тоді як у визначеннях решти науковців не згадується про їх зовнішньоекономічний або національний характер, що ще раз доводить можливість розгляду таких операцій у внутрішньому та зовнішньому вимірах.

Що стосується безпосередньо толінгу й толінгових операцій, то, як уже зазначалося, у вітчизняній нормативно-правовій базі таких понять не закріплено. Тому для встановлення їхньої сутності слід звернутись до існуючих вітчизняних і зарубіжних літературних джерел, котрі пропонують визначення цих понять. На підставі ретельного дослідження наукової й довідкової літератури за проблемою толінгу було ідентифіковано 17 джерел, в яких автори сформулювали визначення понять «толінг» або «толінгові операції».

З метою формування чіткого структурованого бачення усіх існуючих у літературі визначень поняття «толінг» було об'єднано представлені у джерелах [1–17] позиції авторів у декілька тематичних груп. Так, до першої групи увійшли науковці [1; 5; 8; 12], котрі розглядають толінг як вид взаємодії або кооперування підприємств,

у межах якого замовник передає власну давальницьку сировину виконавцеві для її переробки та виготовлення на цій основі для нього готової продукції за обумовлену плату. Друга група авторів [3, 4] стверджує, що толінг є певною операцією чи сукупністю операцій (щодо ввезення, переробки давальницької сировини, вивезення готової продукції, тощо). Третю групу науковців [2; 7; 10; 11; 14] об'єднує переконання, що толінг – це порядок або спосіб організування певного процесу (переробки давальницької сировини, виробництва готової продукції, тощо).

Аналізуючи позицію першої групи науковців, не можна однозначно заперечити твердження про те, що толінг є одним із видів взаємодії між суб'єктами господарювання. Адже під час реалізації толінгу його учасники співпрацюють один із одним, переслідуючи власні цілі. Та, водночас, такий підхід є доволі загальним і не розкриває змістового навантаження толінгу, оскільки сьогодні існує широкий спектр видів діяльності, котрі ґрунтуються на побудові взаємовідносин між контрагентами (наприклад, франчайзинг, інжиніринг, факторинг, форфейтинг, тощо). Для аргументування цього твердження можна також звернутись до дослідження Н. А. Городиської [23], яка на підставі огляду понять «моніторинг», «спонсорство», «реквізиція», «страхування» у довідкових джерелах довела доцільність зосередження уваги на змісті певного поняття при формулюванні його трактування.

Щодо другого підходу авторів, згідно з яким толінг є операцією чи сукупністю операцій, то така позиція теж є доволі дискусійною, адже доцільно було б розмежовувати поняття «толінг» і «толінгові операції». Для підтвердження цієї думки можна пригадати той факт, що в науковій літературі вже усталеним є виокремлення таких суміжних понять, як наприклад, «страхування» і «страхові операції», «кредитування» і «кредитні операції», «факторинг» і «факторингові операції», тощо.

Не можна цілковито погодитись і з позицією третьої групи вчених, котрі трактують толінг як порядок або спосіб організування певного процесу, що відповідно не акцентує уваги на його змістовому наповненні. За таким підходом сутність толінгу зводиться до налагодження процесу переробки давальницької сировини. Більше того, у трактуванні цієї групи авторів надалі толінг втрачає свої дієздатні, функціональні властивості та трансформується у систему, адже він прирівнюється до умов й форм розрахунків, способів реалізації готової продукції, тощо. У контексті цієї позиції більш доцільним видається застосування понять «система толінгу», «механізм толінгу», тощо.

Крім того, серед усієї сукупності ідентифікованих визначень толінгу простежуються й поодинокі трактування у працях [6; 9; 15; 16], відповідно до яких толінг є виробництвом продукції з давальницької сировини або послугами з перероблення такої сировини, що теж не є зовсім коректними. Ключова операція, що визначає сутність толінгу, полягає в переробці давальницької сировини з метою виготовлення готової продукції. Тоді як послуги з переробки сировини радше є проміжним результатом здійснення толінгу.

Варто також зазначити, що послідовно із визначенням толінгу низка науковців у своїх працях [7; 10; 13] акцентують на його відмінності від операцій з давальницькою сировиною. У цьому контексті усі вищеперелічені науковці одностайно вказують на те, що ключовою відмінною рисою цих операцій є їхній масштаб, тобто, операції з давальницькою сировиною є ширшим поняттям, ніж толінг, оскільки можуть здійснюватись як між резидентами однієї країни, так і між нерезидентом і резидентом держави, тоді як толінгові операції передбачають взаємодію виключно між вітчизняними та зарубіжними партнерами. З огляду на вивчення низки тематичних наукових джерел, а також нормативно-правової бази вважаємо за раціональне погодитись із викладеним вище твердженням.

Щодо безпосередньо сутності толінгу, то результати аналізування літературних джерел [1–17], надані вище, засвідчили поліаспектність позицій учених щодо трактування поняття «толінг». Водночас, можемо констатувати той факт, що поняття «толінгові операції» практично не досліджувалося науковцями в їхніх працях, хоча й є широко розповсюдженим у вітчизняному підприємницькому середовищі. Усе це зумовлює необхідність у формулюванні уніфікованих дефініцій цих ключових понять у толінговій сфері.

На підставі результатів аналізування літературних джерел [1–22] та враховуючи усе викладене вище, під *толінгом* пропонується розуміти виконання різноманітних робіт з переробки давальницької сировини (обробки, монтажу, демонтажу, використання, ремонту, модернізації, відновлення, тощо) іноземного замовника (толінгера), ввезеної на територію країни виконавця (переробного підприємства), з метою виготовлення для нього готової продукції, яка підлягає подальшому вивезенню у країну замовника, на договірних засадах та відповідно до норм чинного національного і міжнародного законодавства.

Для встановлення сутності *толінгових операцій*, насамперед, слід з'ясувати визначення поняття «операція», яке знаходимо у Тлумачному словнику української мови [24]: «дія, спрямована на виконання якої-небудь задачі; ряд дій або окрема дія в ряді інших, що з них складається робота окремої людини або групи людей, машини, механізму і т. ін.; яка-небудь дія або ряд дій, об'єднаних спільною метою». Як бачимо із наданого визначення, операція є певною дією або сукупністю декількох дій для досягнення єдиної мети. З огляду на це, під толінговими операціями слід розуміти комплекс взаємопов'язаних робіт з переробки давальницької сировини (обробки, монтажу, демонтажу, використання, ремонту, модернізації, відновлення, тощо) іноземного замовника (толінгера), ввезеної на територію країни виконавця (переробного підприємства), з метою виготовлення для нього готової продукції, яка підлягає подальшому вивезенню у країну замовника, на договірних засадах та відповідно до норм чинного національного і міжнародного законодавства.

Для більш глибокого та чітко структурованого розуміння сутності толінгових операцій на підставі синтезу різних підходів авторів до тлумачення цього поняття

слід виокремити ключові визначальні особливості, що притаманні таким операціям:

- ✦ *зовнішньоекономічний характер*, тобто, ключові учасники толінгових операцій – власник давальницької сировини і виробник на її основі готової продукції повинні бути представниками різних держав;
- ✦ *правовий характер*, що ґрунтується на державному регулюванні перебігу толінгових операцій і передбачає дотримання усіх норм чинного законодавства у цій сфері;
- ✦ *договірний характер*, що передбачає укладання угоди між контрагентами, у якій узгоджуються умови перебігу толінгових операцій та обов'язки сторін;
- ✦ *константний характер права власності замовника на давальницьку сировину* на будь-якому етапі її переробки;
- ✦ *платний характер*, що передбачає покриття замовником усіх витрат, котрі виникають в процесі здійснення толінгових операцій, та надання винагороди переробному підприємству за виконану роботу;
- ✦ *обов'язковість повернення виготовленої на основі давальницької сировини продукції* у країну замовника.

З'ясувавши сутність та характерні риси толінгових операцій, слід також встановити мотиви, які спонукають суб'єктів господарювання запроваджувати такий вид діяльності. Адже, толінг, як і будь-який інший вид взаємодії між підприємствами, характеризується власною специфікою, що визначає сприятливі можливості, позитивні ефекти та переваги його застосування.

На підставі огляду літературних джерел вважаємо за доцільне розмежування мотивів здійснення толінгових операцій для замовника та виконавця. Адже вони переслідують відмінні цілі та очікують відповідно одержання різних вигод для покращення тієї чи іншої сфери свого функціонування. У межах кожної такої групи пропонуємо також здійснити поділ мотивів здійснення толінгових операцій за змістовим наповненням у розрізі сфер діяльності суб'єкта господарювання, що полегшуватиме процес ідентифікування відповідних підстав як для замовника, так і для виконавця.

Таким чином, для замовника пріоритетними мотивами здійснення толінгових операцій є:

- ✦ *виробничі мотиви* (максимальне використання наявних виробничих потужностей, відсутність резервів виробничих потужностей в умовах зростання обсягу попиту, відсутність спеціалізованих технологій виробництва для освоєння виготовлення нових видів продукції, відсутність дозволів на виробництво певних видів продукції);
- ✦ *матеріальні мотиви* (наявність у країні розташування замовника потужної сировинної бази, надлишок матеріальних ресурсів, низькі матеріальні витрати);
- ✦ *майнові мотиви* (максимальне завантаження наявного обладнання, високий рівень зносу

обладнання, відсутність спеціалізованого обладнання для освоєння виробництва нових видів продукції, максимальне завантаження виробничих площ, відсутність спеціально облаштованих виробничих площ для виготовлення певних видів продукції, високі витрати на утримання та експлуатацію основних засобів);

- ✦ *фінансові мотиви* (сприятливий фінансовий стан, що демонструє позитивні параметри у рентабельності, платоспроможності, фінансовій автономії підприємства);
- ✦ *соціально-кадрові мотиви* (високі витрати на оплату праці (у тому числі, на основну і додаткову заробітну плату, соціальне страхування), дефіцит у країні розташування замовника кваліфікованих трудових ресурсів, низька частка висококваліфікованих основних і допоміжних робітників на підприємстві);
- ✦ *маркетингові мотиви* (значна частка ринку, наявність кола постійних та відданих клієнтів, наявність відомої торгової марки, високий рівень розвитку системи маркетингових комунікацій);
- ✦ *логістично-територіальні мотиви* (вигідне місцерозташування замовника відносно до виконавця, наявність розвинутої логістичної системи для збуту продукції (потужної транспортної бази, достатніх складських приміщень, якісного логістичного сервісу, тощо), наявність розвинених каналів розподілу продукції);
- ✦ *зовнішньоекономічні мотиви* (лояльне нормативно-правове поле для регулювання толінгових операцій у країнах замовника та виконавця, сприятливі партнерські відносини між країнами замовника та виконавця, високий рівень інтеграції країн замовника та виконавця у міжнародний економічний простір).

Своєю чергою, для виконавця толінгових операцій значна частина мотивів замовника набуватиме протилежного характеру, що формує підстави для взаємного задоволення інтересів контрагентів при здійсненні толінгу. Отже, серед ключових передумов реалізації толінгових операцій для їх виконавця можна виокремити такі:

- ✦ *виробничі мотиви* (низький рівень використання виробничих потужностей, наявність прогресивних спеціалізованих технологій виробництва, високий рівень виробничого потенціалу, існування загрози згорання певних видів виробництва або повної зупинки виробничого процесу);
- ✦ *матеріальні мотиви* (відсутність у країні розташування виконавця відповідної сировинної бази або її дефіцит, низький рівень запасів матеріальних ресурсів на підприємстві, високі матеріальні витрати);
- ✦ *майнові мотиви* (низький рівень завантаження обладнання, наявність спеціалізованого обладнання для виготовлення певних видів продукції, низький рівень зносу обладнання, низький рівень завантаження виробничих площ, наявність спеціально облаштованих виробничих площ);

- ✦ *фінансові мотиви* (низький рівень платоспроможності (зокрема, недостатній обсяг оборотних коштів для забезпечення ресурсних та інших потреб виробництва), низький рівень рентабельності або наявність збитковості, наявність значних обсягів заборгованостей, існування загрози банкрутства, низький рівень інвестиційної привабливості з точки зору доступу до інвестиційних ресурсів, низький рівень кредитоспроможності з позиції доступу до кредитних ресурсів);
- ✦ *соціально-кадрові мотиви* (висока частка висококваліфікованих основних і допоміжних робітників на підприємстві, низький рівень зайнятості працівників, соціальна напруга в колективі працівників з огляду на загрозу звільнення, масові звільнення працівників);
- ✦ *маркетингові мотиви* (низька частка ринку, відсутність відомої торгової марки, низький рівень розвитку системи маркетингових комунікацій);
- ✦ *логістично-територіальні мотиви* (низький рівень розвитку логістичної системи для збуту продукції (відсутність достатньої транспортної бази, складських приміщень, логістичного сервісу, тощо), низький рівень розвитку каналів розподілу продукції);
- ✦ *зовнішньоекономічні мотиви* (доляльне нормативно-правове поле для регулювання толінгових операцій у країнах виконавця та замовника, сприятливі партнерські відносини між країнами виконавця та замовника, високий рівень інтеграції країн виконавця та замовника у міжнародний економічний простір, низький рівень розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства).

ВИСНОВКИ

У контексті сучасних дедалі динамічніших євроінтеграційних перетворень, що зумовлюють фундаментальні можливості для прогресивного розвитку національної економіки, одним із об'єктивно необхідних і закономірних завдань вітчизняних суб'єктів господарювання є активізація їх зовнішньоекономічної діяльності. На фоні існуючих істотних проблем у різних сферах діяльності одним із найбільш привабливих та об'єктивно зумовлених видів зовнішньоекономічної взаємодії для національних товаровиробників є толінгові операції, що за умов ефективного їх здійснення допоможуть вирішити нагальні завдання їхнього функціонування, зокрема, щодо покращання фінансового стану в розрізі прибутковості та платоспроможності, уникнення довготривалих простоїв виробничих процесів, збереження наявного кваліфікованого штату працівників. Результати проведених авторських досліджень теоретичних і практичних засад здійснення толінгу дали змогу концептуально обґрунтувати, що толінгові операції є самостійним різновидом зовнішньоекономічної діяльності підприємств (у контексті імпорту та експорту давальницької сирови-

ни і виготовленої на її основі продукції), та виокремити ключову відмінність їх від операцій з давальницькою сировиною, що акцентує увагу на зовнішньоекономічному характері толінгу. Наявність у вітчизняній та зарубіжній літературі поліпозиційності щодо трактування сутності толінгових операцій було ліквідовано шляхом концептуального формулювання визначення цього поняття. Виокремлені мотиви здійснення толінгових операцій формують підстави стверджувати, що такі операції характеризуються широким спектром переваг як для їхнього замовника, так і для виконавця та дають змогу значною мірою покращити стан різних сфер їхнього функціонування, збалансовано задовольняючи інтереси зацікавлених сторін. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бабіченко В. В.** Використання толінгу при переробці нафти та зниження витрат при організації транспортування нафтопродуктів / В. В. Бабіченко, Л. М. Хоменко, І. М. Шкалабан // Вісник КДПУ ім. Михайла Остроградського. – 2009. – Випуск 6 (59). Частина 1. – С. 209–216.
2. **Барна М. Ю.** Толінгові операції в Україні: переваги та недоліки / М. Ю. Барна, Н. М. Гарбар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.4. – С. 165–169.
3. **Белова І. А.** Толлинг как экономическое явление / И. А. Белова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 3. – С. 129–137.
4. **Богомазова К. К.** Сутність операцій з давальницькою сировиною та їх значення [Електронний ресурс] / К.К. Богомазова // Ефективна економіка. – 2013. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2182>
5. **Бурков А. Г.** Толлинг: экономический анализ / А. Г. Бурков // Проблемы прогнозирования. – 2001. – № 2. – С. 110–121.
6. **Гончаров Ю. В.** Вплив толінгу на конкурентоспроможність легкої промисловості України / Ю. В. Гончаров, А. О. Дворецький // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – Т. 1. – № 4. – С. 99–101.
7. **Гордієць В. В.** Теоретико-методологічні засади реалізації толінгових операцій в Україні в сучасних умовах [Електронний ресурс] / В. В. Гордієць, Л. М. Римарева. – Режим доступу: <http://int-konf.org/konf122014/957-gordyec-v-v-rimareva-l-m-teoretiko-metodologchn-zasadi-realzacyi-tolngovih-operacyv-ukrayin-v-suchasnih-umovah.html>
8. **Єдинак Т. С.** Державне регулювання та контроль операцій з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічній діяльності : автореф. дис. ... канд. наук з держ. управл. : 25.00.02 – механізми державного управління / Т. С. Єдинак / Гуманітарний університет «Запорізький інститут державного та муніципального управління. – Запоріжжя, 2007. – 23 с.
9. **Єфременкова Н. А.** Шляхи підвищення якості швейних виробів в умовах толінгу / Н. А. Єфременкова, Т. В. Байдак // Вісник КНУТД. Серія «Економічні науки». – 2015. – № 1 (83). – С. 59–65.
10. **Кузічкіна Л. І.** Особливості здійснення операцій з давальницькою сировиною / Н. І. Кузічкіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 8. – С. 57–59.
11. **Мельник О. Г.** Сутність та мотиви здійснення толінгових операцій на підприємствах / О. Г. Мельник, І. І. Коць, О. М. Урікова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2015. – № 819. – С. 148–155.
12. **Партич Г. О.** Толінг як форма залучення обігового капіталу / Г. О. Партич, О. А. Горбач // Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. – Львів, 2011. – Вип. 21.7. – С. 243–248.

13. Родченко В. Б. Производство продукции на давальческом сырье как средство оптимизации управления ресурсами предприятия. Его достоинства и недостатки / В. Б. Родченко, К. К. Челышева // Вестник Нац. техн. ун-та «ХПИ». – 2011. – Вып. 62. – С. 134–141.

14. Фролов В. И. Толлинг как инструмент управления оборотным капиталом аграрных предприятий / В. И. Фролов // Финансы, банки, инвестиции. – Симферополь : НАПКБ, 2010. – № 1 (6). – С. 27–30.

15. Production-Outsourcing (Tolling) Transactions in Ukraine [Electronic resource]. – Mode of access : ukraine.nlembassy.org

16. What is Toll Processing? [Electronic resource]. – Mode of access : ukraine.nlembassy.org <http://www.cmc milling.com/what-is-toll-processing.html>

17. Bruce Goldner and Jonathan Hillel. Toll Manufacturing Transactions Trade Secret and IP Protection [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.skadden.com>

18. Білінська Н. Є. Позабалансовий облік операцій з давальницькою сировиною у виробника / Н. Є. Білінська // Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2011. – Вып. 21.7. – С. 151–158.

19. Іваненко В. О. Облікове відображення виготовлення промислової продукції на давальницьких умовах / В. О. Іваненко // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 4. – С. 89–93.

20. Кіляр О. Р. Облік і аналіз операцій з давальницькою сировиною : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз і аудит / О. Р. Кіляр / ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана». – К., 2008. – 18 с.

21. Осницька Н. А. Підходи до трактування ключових понять щодо операцій з давальницькою сировиною в економічній літературі / Н. А. Осницька // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 2 (56). – С. 155–159.

22. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

23. Городиська Н. А. Поняття інжинірингу та його значення у ринкових умовах господарювання / Н. А. Городиська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2012. – Вып. 727. – С. 33–39.

24. Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eslovnyk.com/>

REFERENCES

Babichenko, V. V., Khomenko, L. M., and Shkalaban, I. M. "Vykorystannia tolinhu pry pererobtsi nafty ta znyzhennia vytrat pry orhanizatsii transportuvannia naftoproduktiv" [The use of tolling in the processing of oil and reduce costs in the transportation of petroleum products]. *Visnyk KDPU im. Mykhaila Ostrohradskoho*, vol. 1, no. 6 (59) (2009): 209-216.

Barna, M. Yu., and Harbar, N. M. "Tolinhovi operatsii v Ukraini: perevahy ta nedoliki" [Tolling operations in Ukraine: advantages and disadvantages]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 22.4 (2012): 165-169.

Belova, I. A. "Tolling kak ekonomicheskoye yavleniye" [Tolling as an economic phenomenon]. *Menedzhment v Rossii i za rubezhom*, no. 3 (2000): 129-137.

Bohomazova, K. K. "Sutnist operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu ta yikh znachennia" [The essence of tolling operations and their significance]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2182>

Burkov, A. G. "Tolling: ekonomicheskii analiz" [Tolling: economic analysis]. *Problemy prognozovaniya*, no. 2 (2001): 110-121.

"Bruce Goldner and Jonathan Hillel. Toll Manufacturing Transactions Trade Secret and IP Protection". <https://www.skadden.com>

Bilynska, N. Ye. "Pozabalansovyi oblik operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu u vyrobnyka" [Off-balance accounting for tolling

the manufacturer]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 21. 7 (2011): 151-158.

Frolov, V. I. "Tolling kak instrument upravleniya oborotnym kapitalom agrarnykh predpriyatiy" [Tolling as a tool for managing the working capital of agricultural enterprises]. *Finansy, banky, investitsii*, no. 1 (6) (2010): 27-30.

Honcharov, Yu. V., and Dvoretzkyi, A. O. "Vplyv tolinhu na konkurentospromozhnist lehkoi promyslovosti Ukrainy" [The impact of tolling on the competitiveness of Light Industry of Ukraine]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 1, no. 4 (2009): 99-101.

Hordiets, V. V., and Rymareva, L. M. "Teoretyko-metodolohichni zasady realizatsii tolinhovykh operatsii v Ukraini v suchasnykh umovakh" [Theoretical and methodological basis implementing tolling operations in Ukraine in modern conditions]. <http://int-konf.org/konf122014/957-gordyec-v-v-rimareva-l-m-teoretiko-metodologchn-zasadi-realzacyi-tolngovih-operacy-v-ukrayin-v-suchasni-umovah.html>

Horodyska, N. A. "Poniattia inzhynirynhu ta yoho znachennia u rynkovykh umovakh hospodariuvannia" [The concept of engineering and its importance in the market conditions]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriya "Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku"*, no. 727 (2012): 33-39.

Ivanenko, V. O. "Oblikove vidobrazhennia vyhotovlennia promyslovoi produktsii na davalnytskykh umovakh" [Accounting display manufacturing industrial products toll]. *Visnyk ZhDTU*, no. 4 (2010): 89-93.

Kuzichkina, L. I. "Osoblyvosti zdiisnennia operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu" [Features of tolling operations]. *Investitsii: praktyka ta dosvid*, no. 8 (2014): 57-59.

Kiliar, O. R. "Oblik i analiz operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu" [Accounting and analysis of tolling operations]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08. 00. 09, 2008.*

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Melnyk, O. H., Kots, I. I., and Urikova, O. M. "Sutnist ta motyvy zdiisnennia tolinhovykh operatsii na pidpriemstvakh" [The essence and motive of the tolling operations in the business]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriya "Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku"*, no. 819 (2015): 148-155.

Osnytska, N. A. "Pidkhody do traktuvannia kliuchovykh poniat shchodo operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu v ekonomichnii literaturi" [The approaches to the interpretation of key concepts regarding tolling operations in the economic literature]. *Visnyk ZhDTU*, no. 2 (56) (2011): 155-159.

Partyn, H. O., and Horbach, O. A. "Tolinh yak forma zaluchennia obihovoho kapitalu" [Tolling involvement as a form of working capital]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 21. 7 (2011): 243-248.

"Production-Outsourcing (Tolling) Transactions in Ukraine". ukraine.nlembassy.org

Rodchenko, V. B., and Chelysheva, K. K. "Proizvodstvo produktsii na davalcheskom syrye kak sredstvo optimizatsii upravleniya resursami predpriyatiya. Ego dostoinstva i nedostatki" [Manufacturing production on tolling as a means of optimizing the management of the enterprise. Its advantages and disadvantages]. *Vestnik Nats. tekhn. un-ta "KhPI"*, no. 62 (2011): 134-141.

"Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy" [Dictionary Ukrainian]. <http://eslovnyk.com/>

"What is Toll Processing?": <http://www.cmc milling.com/what-is-toll-processing.html>

Yedynak, T. S. "Derzhavne rehuliuвання ta kontrol operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu u zovnishnyekonomichnii diialnosti" [State regulation and control Tolling operations in foreign economic activities]. *Avtoref. dys. ... kand. nauk z derzh. upravl. : 25.00.02, 2007.*

Yefremenkova, N. A., and Baidak, T. V. "Shliakhy pidvyshchennia yakosti shveinykh vyrobiv v umovakh tolinhu" [Ways to improve the quality of garments in terms of tolling]. *Visnyk KNUVD. Seriya "Ekonomichni nauky"*, no. 1 (83) (2015): 59-65.